

Artificiell intelligens inom småbarnspedagogik och utbildning – lagstiftning och rekommendationer

Inledning

Syftet med materialet Artificiell intelligens inom småbarnspedagogik och utbildning – lagstiftning och rekommendationer är att hjälpa anordnare av småbarnspedagogik, undervisning och utbildning (i fortsättningen används termen utbildningsanordnare för enkelhetens skull för alla ovan nämnda) att utveckla AI-kompetensen samt främja ansvarsfull och säker användning av AI. Helheten innehåller skyldigheter som härleds ur lagstiftningen samt allmänna rekommendationer och bakgrundsmaterial i anknytning till dem.

Att förstå hur AI fungerar och gestalta dess effekter är utgångspunkten för ansvarsfull och säker användning av AI. Detta möjliggör också en kritisk bedömning av möjligheterna att använda artificiell intelligens och dess begränsningar samt en övergripande diskussion om dess fördelar och nackdelar. Lämpligheten och eventuella olägenheter av användningen av artificiell intelligens ska bedömas i olika situationer. Innan AI tas i bruk ska man se till att användarna har tillräcklig förståelse och förmåga att tolka och kritiskt bedöma den information som AI producerar. Det är viktigt att stödja eleverna i att utveckla sin AI-kunnighet och vara kritiska mot det som AI producerar.

1. Utbildningsanordnaren

1.1 Skyldigheter enligt lagstiftningen

Allmänna principer

1. Anordnarens uppgift är att dra upp riktlinjer för användningen av artificiell intelligens i den egna organisationens studieadministration, undervisning, studier och handledning.
2. Utbildningsanordnaren ansvarar för att de AI-system som utbildningsanordnaren erbjuder eller har skaffat är lagenliga. Utbildningsanordnaren ska bedöma de lagstadgade skyldigheterna (bl.a. i AI-förordningen, upphovsrättslagen, dataskyddsförordningen, dataskyddslagen, informationshanteringslagen, förvaltningslagen, lagen om tillhandahållande av digitala tjänster, upphandlingslagstiftningen samt tillämpliga speciallagar inom förvaltningsområdet, såsom lagen om småbarnspedagogik, lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om utbildning som handleder för examensutbildning, lagen om fritt bildningsarbete och lagen om grundläggande konstundervisning) och hur de beaktas i det praktiska genomförandet.
3. Användningen av artificiell intelligens ska följa de riksomfattande läroplans- och examensgrunderna samt de lokala planer som utarbetats utifrån dem och utbildningsanordnarens övriga lagstadgade uppgifter.
4. När AI används ska anordnaren se till att eleven inte utsätts för marknadsföring, reklam, ideell påverkan eller innehåll eller metoder som är skadliga med tanke på elevens ålder och utveckling.
5. I fråga om utbildningsanordnaren ska man vid införandet av ett AI-system bedöma om det är fråga om upphandling enligt upphandlingslagstiftningen och om den lokala upphandlingsanvisningen ska tillämpas. Utbildningsanordnaren planerar och utarbetar på förhand anvisningar för hur olika AI-system kan tas i bruk lokalt, hur man säkerställer att systemen är lagenliga och hur processen dokumenteras på ett tillförlitligt sätt.

6. Utbildningsanordnaren ska säkerställa på förhand att det i de system som skaffas är möjligt att utföra mänsklig uppföljning och övervakning för att eliminera risker som framkommer senare. Systemet ska dessutom vid behov möjliggöra korrigerande åtgärder. Planeringsval för användningen av AI-system, beslut om automatisering av vissa processer, övervakning av prestanda samt granskning och validering av resultaten som systemet producerar är alltid på människors ansvar och de ska genomföras på det sätt som lagen förutsätter.

Ovannämnda avser till exempel för följande lagstiftnings del:

AI-förordningen

7. Vid planeringen av införandet av ett AI-system ska utbildningsanordnaren bedöma om EU:s AI-förordning ska tillämpas. I praktiken bedöms om det planerade systemet uppfyller kraven i EU:s AI-förordning. Om EU:s AI-förordning tillämpas ska anordnaren bedöma vilka skyldigheter organisationen kommer att ha när systemet tas i bruk samt planera hur skyldigheterna fullgörs.

Dataskydd och informationshantering

8. När man överväger att ta i bruk ett AI-system ska anordnaren innan systemet används kontrollera att systemet följer dataskyddslagstiftningen. Kontrollen ska dokumenteras. Då AI används i undervisningen ska man i synnerhet bedöma frågor som gäller elevernas dataskydd och integritet i enlighet med lagstiftningen och anordnarens instruktioner. I granskningen ska man beakta anordnarens skyldighet att göra en konsekvensbedömning av dataskyddet samt ordna ett förhandssamråd med dataskyddsmyndigheten i de situationer som nämns i lagen.

9. Utbildningsanordnarens personal eller eleven ska inte mata in följande uppgifter i AI-systemet förrän man säkerställt att systemet uppfyller krav gällande dataskydd, datasekretess och informationshantering för behandling av uppgifter: personuppgifter, särskilda personuppgifter, personbeteckning, sekretessbelagda uppgifter. Kraven ska kontrolleras innan AI-systemet tas i bruk.

10. Utbildningsanordnaren ska säkerställa att eleven erbjuds nödvändig information om vad hans personuppgifter används till.

Upphovsrätt

11. Man ska endast använda sådant material för att utbilda artificiell intelligens som man har tillstånd att använda. I AI-systemet kan man mata in innehåll som inte omfattas av upphovsrättsskyddet och öppet innehåll som inte omfattas av villkor för användningen. Utbildningsanordnaren ska ge personalen anvisningar i saken.

12. Innehåll som produceras av artificiell intelligens får i allmänhet inte upphovsrättsskydd, eftersom det inte uppfyller kriterierna för människans kreativa arbete. Artificiell intelligens kan dock användas som hjälp för att komma med idéer. Det slutliga innehållet ska i huvudsak vara skapat av människan för att innehållet ska få upphovsrättsskydd. Det ska anges tydligt om innehåll producerats eller manipulerats med artificiell intelligens så att användarna känner till dess ursprung. Utbildningsanordnaren ska ge personalen anvisningar i saken.

1.2 Rekommendationer

1. Utbildningsanordnaren ska säkerställa att de AI-system som tas i bruk väljs så att det är pedagogiskt motiverat att använda dem i undervisningen och att de främjar målen enligt läroplans- och examensgrunderna.
2. Det är viktigt att de som använder AI-systemet, såsom personalen och eleverna, får tillräcklig utbildning i ansvarsfull användning av AI.
3. Användningen av artificiell intelligens ska vara öppen och transparent. Man måste alltid berätta för personalen och eleverna om att AI används om den används.
4. Vid upphandling och ibrukttagande ska ansvarsfull och etisk användning av artificiell intelligens beaktas. Det rekommenderas att utbildningsanordnaren ger anvisningar så att perspektiven för hållbar utveckling beaktas.
5. Det rekommenderas att utbildningsanordnaren förutsätter att leverantörerna av ett AI-system gör en tillförlitlig analys av systemets algoritmer och databaserade snedvridningar samt felslutsatser för att eventuella snedvridningar och felslutsatser ska ha identifierats och att man utifrån dem kan tolka AI:s produkter och resultat på rätt sätt och diskrimineringen i resultaten har minimerats.
6. Utbildningsanordnaren ska beakta de risker som uppstår om man litar för mycket på artificiell intelligens, använder den utan kritisk utvärdering eller den blir nödvändig för verksamheten.

Lärandeanalytik

7. Vid användning, utveckling och anskaffning av system för lärandeanalytik iaktas också anvisningarna och riktlinjerna i Referensramen för lärandeanalytik.

2. Undervisnings- och handledningspersonal

2.1 Skyldigheter enligt lagstiftningen

Allmänna principer

1. Personalen kan inte ålägga eleven att registrera sig i och skapa inloggningsuppgifter för ett system som inte erbjuds av utbildningsanordnaren. Man kan inte heller ålägga eleven att köpa användarrättigheter till system.
2. Om artificiell intelligens utnyttjas som hjälp i bedömningen ska man vid bedömningen av kunnande och lärande följa grunderna för varje utbildningsnivå och utbildningsform samt beakta att verksamheten enligt AI-förordningen kan vara högriskverksamhet vilket innebär att ibrukttagandet medför extra förpliktelser. Även om AI används som hjälp i bedömningsprocessen ska besluten om bedömningen fattas av den person som ansvarar för bedömningen, och beslutsfattandet i anknytning till bedömningen kan inte överlåtas till artificiell intelligens.

Dataskydd och informationshantering

3. Innan personuppgifter, särskilda personuppgifter, personbeteckningar eller sekretessbelagda uppgifter matas in i ett AI-system ska man säkerställa av utbildningsanordnaren att de behandlas lagenligt. Elevens personuppgifter eller andra uppgifter om eleven ska inte användas utanför anordnarens lagstadgade uppgifter, som för att utveckla utomstående aktörers AI-modeller.

4. De som använder AI-systemet, alltså utbildningsanordnarens personal, ska ha förståelse för offentligheten och sekretessen i fråga om de uppgifter som behandlas samt i vilka slags system det är tryggt att behandla dem.

Upphovsrätt

5. Man ska endast använda sådant material för att utbilda artificiell intelligens som man har tillstånd att använda. I AI-systemet kan man mata in innehåll som inte omfattas av upphovsrättsskyddet och öppet innehåll som inte omfattas av några villkor för användningen.

6. Innehåll som produceras av artificiell intelligens får i allmänhet inte upphovsrättsskydd, eftersom det inte uppfyller kriterierna för människans kreativa arbete. Artificiell intelligens kan dock användas som hjälp för att komma med idéer. Det slutliga innehållet ska i huvudsak vara skapat av människan för att innehållet ska få upphovsrättsskydd. Det ska anges tydligt om innehåll producerats eller manipulerats med artificiell intelligens så att användarna känner till dess ursprung.

2.2 Rekommendationer

1. Personalen ska endast använda de AI-system som godkänts av utbildningsanordnaren inom fostran, undervisning och utbildning.

2. Användningen av artificiell intelligens ska vara pedagogiskt motiverad och främja målen i läroplans- och examensgrunderna.

3. Användningen av artificiell intelligens ska vara öppen och transparent. Personalen och eleverna ska alltid vara medvetna om att AI används om AI utnyttjas.

4. När artificiell intelligens används ska läraren och den övriga personalen komma överens om principerna för hur AI används i studierna tillsammans med eleverna. Användningen ska vara öppen och etisk, och det är viktigt att eleverna får tillräckligt tydliga instruktioner om hur artificiell intelligens ska användas. Om man kommer överens om att AI inte används ska eleverna informeras på förhand om vad en eventuell användning av AI skulle leda till.

5. Om ett AI-system används i småbarnspedagogik eller utbildning ska man säkerställa att alla användare, såsom elever och personal, har de färdigheter och den kompetens som behövs, såsom tillräcklig AI-kunnighet.

6. Då AI används ska man beakta dess eventuella felaktiga slutsatser och snedvridningar samt deras effekter. Det rekommenderas också att man diskuterar felaktiga slutsatser och snedvridningar vid användning av artificiell intelligens med eleverna.

7. Oberoende av vilka AI-system som används bör användningen skapa mervärde för läraren, eleven eller båda samt stödja lärandet, kompetensen och utvecklingen.